

Ενάντια στη λήθη. Ενάντια στις κυρίαρχες αφηγήσεις. Ανασύρουμε τις μνήμες του χθες που θα πυροδοτήσουν τους αγώνες του σήμερα

Μπλόκο στην εξουσία

του **Γ. Φ.**

Πρόκειται για τα χωριά **Αχλαδινή (Άνχανλι), Ελαφοχώρι (Καρατζόβα) και Πυργίσκος (Κούλετζικ)** που βρίσκονταν στο κέντρο των ορέων της Λεκάνης (Τσαλ- νταγ) του νομού Καβάλας, σε υψόμετρο (400μ). Το Τσαλ-νταγ κατέχει μια σημαντική θέση στην περιοχή, επειδή απλώνεται στην Ανατολική Μακεδονία και τη Θράκη και στις υπώρειές του υπάρχουν συγκοινωνιακοί δρόμοι (αμαξωτοί και σιδηροδρομική γραμμή) που ενώνουν τις πόλεις Δράμα - Καβάλα και Δράμα - Σταυρούπολη - Τοξότες Ξάνθης.

Η βορειοδυτική περιοχή των ορέων ήταν ο χώρος εγκατάστασης και δράσης των ανταρτών. Σε όλη τη διάρκεια του ένοπλου αντιφασιστικού αγώνα (1941 - 1944) τα χωριά αυτά βοήθησαν με κάθε τρόπο τις ανταρτικές ομάδες του ΕΛΑΣ, προσφέροντας άντρες, τρόφιμα, όπλα και πυρομαχικά. Εξαιτίας της ανταρτοφιλίας και της αντικατοχικής δράσης, οι κάτοικοί τους πλήρωσαν βαρύ φόρο αίματος, ενώ τα χωριά λεηλατήθηκαν, πυρπολήθηκαν και καταστράφηκαν ολοσχερώς, στην εκκαθαριστική επιχείρηση των Βουλγάρων, στις αρχές Ιουνίου του 1944.

Συγκεκριμένα οι Βούλγαροι κατακτητές με την υπόδειξη Ελλήνων προδοτών, “έκαψαν, έδειραν, βασάνισαν”, όπως αναφέρει ο Στέργιος Βαλιούλης (Φτωχός), υπασπιστής του 26ου Συντάγματος του ΕΛΑΣ. “Και για να μας απομονώσουν από τους τροφοδότες μας, εκκένωσαν κάμποσα χωριά. Με την ευκαιρία τουφέκισαν και αρκετούς αριστερούς πατριώτες, από το Άνχανλι (8), την Κορίτα (Κορυφές) (11), το Νάιπλι (3), το Κίζελι (1), τη Χώριστα (11), την Παλιά Καβάλα (2), καθώς και μερικούς με άγνωστα στοιχεία που κρατούσαν στις φυλακές Καβάλας” [1]

Ο ελασίτης **καπετάν Μαύρος (Νίκος Χατζηνικολάου)** που έδρασε στην περιοχή (1943-44) γράφει ότι “οι Βούλγαροι με επικεφαλής Έλληνες προδότες κύκλωναν νύχτα τα χωριά, συλλάβαιναν πολίτες, τους έσερναν στις φυλακές και τη νύχτα τους δολοφονούσαν. Τους έριχναν στους δρόμους. Τους έκοβαν τα κεφάλια. Τους κάρφωναν στους πασάλους. Έσερναν γυναίκες στα μπουντρούμια για να τρομοκρατήσουν την περιοχή. Αυτή η τύχη περίμενε τους 22 άμοιρους Αχλανλιώτες (18 ήταν τελικά), τους 5 από Όργαντζι(Χρυσοχώρι), τους 7 από το Κουρί (Αγίασμα) τους 3 από το Καρατζάκιοι κλπ. Μπροστά στη νέα τρομοκρατία που μάστιζε την περιοχή μας θεωρήσαμε καλό να συγκεντρωθούμε όλοι μαζί και από κοινού να χτυπήσουμε τους Βουλγάρους.”[2]

Στις αρχές του 1943 εμφανίστηκε στο Τσαλ-νταγ το πρώτο ελασίτικο συγκρότημα «**Ρήγας Φεραίος**» με αρχηγό το **Νικόλαο Ρόμτσο (Λάμπρος Τζαβέλας - Νταβέλης)**. Η ομάδα αυτή είχε μια σπουδαία αντιφασιστική δράση, αλλά οι εθνικιστές, αντιεαμικές δυνάμεις θέλησαν να την εξοντώσουν.

Συγκεκριμένα ο **Αντών Τσαούς (Φωστερίδης)** κι οι οπαδοί του (αντωντσαουσικοί), δολοφόνησαν ύπουλα κι άνανδρα την Πρωτοχρονιά του 1944 δεκάδες ελασίτες μαχητές στο **Δρυμότοπο (Όβατσικ)** με την άμεση καθοδήγηση του Άγγλου ταγματάρχη **Μίλερ**, αντιπρόσωπου της αγγλικής, στρατιωτικής, «συμμαχικής», αποστολής, που ουσιαστικά επέβαλε την έναρξη του εμφυλίου στην περιοχή. [3]

Το Σεπτέμβριο του 1943 συγκροτήθηκε με κέντρο το Παγγαίο το 26ο Σύνταγμα του ΕΛΑΣ. Οι εαμικές οργανώσεις που υπήρχαν στις πόλεις Καβάλα, Σέρρες, Ξάνθη, Δράμα, Ελευθερούπολη καθώς και στα χωριά του Παγγαίου και των Σερρών, στήριζαν με κάθε τρόπο το ένοπλο ανταρτικό κίνημα.

Για τον ΕΛΑΣ το βουνό αυτό είχε μεγάλη στρατιωτική αξία, ιδιαίτερα το 1944, όταν η πλήρης κατοχή του έγινε το «κλειδί» για την επικοινωνία και την προώθηση δυνάμεων στα ανταρτικά της Θράκης και του Έβρου (81 Σύνταγμα).

Μετά το στυγερό έγκλημα στο Τσαλ-νταγ, ο **Μίλερ** ανέλαβε την οργάνωση και την ενίσχυση των εθνικιστών με χρήματα (αγγλικές λίρες), πράκτορες, όπλα πολεμοφόδια κλπ.. Η πολιτική των Βρετανών, μετά τη συμφωνία της Τεχεράνης άλλαξε. Δεν τους ενδιέφερε τόσο η συντριβή του Χίτλερ, όσο η εξουδετέρωση του εαμικού κινήματος και η υποστήριξη αντιδραστικών, αντιλαϊκών καθεστώτων που θα εξυπηρετούσαν καλύτερα τα συμφέροντά τους.

Για τον ΕΛΑΣ ήταν επιτακτική ανάγκη να κυριαρχήσει στη νευραλγική αυτή περιοχή, να περιορίσει τον Μίλερ και τους εθνικιστές και να επεκταθεί ανατολικά προς τη Θράκη. Για το λόγο αυτό τον Απρίλιο του 1944 φρόντισε να μεταφέρει το αρχηγείο στο Τσαλ-νταγ και να ενισχύσει τα τάγματά του. Μετά από σκληρές μάχες στο **Δρυμότοπο (17/4)** οι ελασίτικες ομάδες κατάφεραν να διώξουν στην ορεινή περιοχή βορειότερα προς τη Δράμα, τα τμήματα του Αντόν Τσαούς. Η ολοκληρωτική του όμως εξόντωση εμποδίστηκε τελικά από την κυβέρνηση εθνικής ενότητας, αφού αναγνώρισε επίσημα ως αντιστασιακή οργάνωση, τον Αντόν Τσαούς. [4]

Η εκκαθαριστική επίθεση των Βουλγάρων τον Ιούνιο του 1944 περιελάμβανε συλλήψεις, φυλακίσεις εκτελέσεις, βιασμούς, τρομοκρατία, λεηλασία, πυρπολήσεις χωριών, σπιτιών ανταρτών, καθώς και εκκενώσεις ολόκληρων ορεινών χωριών.

Στις 2 Απριλίου οι Βουλγαρικές δυνάμεις κατοχής έχοντας πληροφορίες από τους Έλληνες συνεργάτες τους, για την ανταρτόφιλη δράση της Αχλαδινής (τροφοδοσία ανταρτών) έφτασαν στο χωριό και προέβησαν σε συλλήψεις, όπως αναφέρεται στο διάταγμα του **Γενικού Αρχηγείου Ορβήλου** με υπογραφή του γενικού αρχηγού **Αντών Τσαούς**. *“Συνελήφθησαν 25 άντρες από την Αχλαδινή και κρατούνται στις φυλακές Σαρί Σαμπάν (Χρυσούπολης). Αυτοί είναι οι πατριώτες ας τους μάθει όλη η περιφέρεια”* Οι συλληφθέντες παρέμειναν στα κρατητήρια της Χρυσούπολης σε όλη τη διάρκεια των εκκαθαριστικών επιχειρήσεων. [5]

Η επίθεση του βουλγαρικού τακτικού στρατού εκδηλώθηκε στις 4 Ιουνίου, από πολλά σημεία ταυτόχρονα και με στόχο το κέντρο του Τσαλ-νταγ, όπου βρίσκονταν τα λημέρια των ανταρτών (Ερέν -Ντερέ και το αναρρωτήριο του ΕΛΑΣ). *“Εξόρμησαν από την Παλιά Καβάλα, το Τζαρί, τη Νέα Καρβάλη, τον Αμυγδαλεώνα, το Μούτζανος (Λεκάνη), το Ζυγός, ακόμα κι απ’ τη Δράμα, με κύρια προσπάθεια να μας κυκλώσουν . . .”* Οι δυνάμεις όμως του ΕΛΑΣ έχοντας προηγουμένως ενημερωθεί από την οργάνωση της Καβάλας και από τα φυλάκιά του για τις κινήσεις των κατακτητών, διέφευγαν και μετατοπίζονταν διαδοχικά σε χαράδρες, υψώματα, πλαγιές και δάση.

Τα βουλγαρικά στρατεύματα αφού ανέβηκαν και ξεχύθηκαν στις πλαγιές και στις κορυφές του βουνού, αναζητώντας τις ομάδες των ανταρτών, αλλά μη βρίσκοντας πουθενά τους αντάρτες, άρχισαν να πυροβολούν άσκοπα. Μετά *“στράφηκαν χολιασμένοι (εξοργισμένοι) στα χωριά και τα βάλαν με τους αμάχους και τα σπίτια.”* Εκτέλεσαν φυλακισμένους από τα κρατητήρια της Χρυσούπολης (8 άτομα από

την Αχλαδινή), που τους είχαν ανεβάσει μαζί τους στην επιχείρηση, ως προφυλακή.

Το πρωί της 7ης Ιουνίου το τάγμα του καπετάν Μαύρου, που είχε αναλάβει την τροφοδοσία από τα χωριά της περιοχής, έπεσε κατόπιν προδοσίας σε βουλγαρική παγίδα, κοντά στην περιοχή **Μεταλλεία** του σημερινού **Μακρυχωρίου**. Στη μάχη που ακολούθησε σκοτώθηκαν κι άλλα 13 άτομα (6 φυλακισμένοι από την Αχλαδινή), η αδελφή του καπετάν Μαύρου, **Αριστέα** ενώ ο ίδιος ο καπετάν Μαύρος τραυματίστηκε.

Η προδοσία στην περιοχή, όπως αναφέρει ο **Βαλιούλης**, ήταν συνηθισμένο φαινόμενο. Πρόκειται για την προδοτική, αντιανταρτική οργάνωση της Χρυσούπολης που έχει πλούσιο εγκληματικό έργο στην περιοχή. *“Οι προδότες ωργίζαν εις βάρος του πληθυσμού και είχαν μετατρέψει τις πόλεις και τα χωριά σε απέραντες φυλακές και νεκροταφεία!”* [6]

Ο ΕΛΑΣ δεν είχε να αντιμετωπίσει μόνο τους Βουλγαροφασίτες και τους Έλληνες συνεργάτες τους, αλλά και τους Άγγλους (ταγματάρχης Μίλερ) και τους εθνικιστές, καθώς και την εχθρότητα των κατοίκων των περισσότερων χωριών του Τσαλ-νταγ. Το ΚΚΕ -ΕΑΜ στα χωριά αυτά δεν είχε οργανώσεις όπως στο Παγγαίο και στις Σέρρες, με αποτέλεσμα να κυριαρχεί η αντικομμουνιστική, αντιεαμική προπαγάνδα των εθνικιστών.

Στις 9 Ιουνίου οι Βούλγαροι συνέχισαν την επίθεσή τους με λεηλασίες, πυρπολήσεις και εκκενώσεις χωριών. Πρώτα πυρπόλησαν την Αχλαδινή και μετά το Ελαφοχώρι.

Ο καπετάν Μαύρος στο βιβλίο του «*Ταραγμένα χρόνια στο Νέστο*» γράφει σχετικά για την Αχλαδινή: *“κάποιος φώναζε δυνατά ότι οι Βούλγαροι θα έβαζαν φωτιά στο χωριό. Γι αυτό έπρεπε να αδειάσουν τα σπίτια . . . Τα πράγματα από τα σπίτια δεν τα έβγαλε κανείς, οι Βούλγαροι μάζεψαν τον κόσμο και σαν κοπάδι τους οδήγησαν στο Μακρυχώρι, 4 ώρες μακριά. Μετά λήστεψαν το χωριό και του έβαλαν φωτιά. Από τότε δεν υπάρχει Αχλαδινή. Μια συνοικία της Χρυσούπολης, φέρει τιμής ένεκεν, αυτή την ονομασία.”* [7]

Ο **Χρίστος Μεταξάς**, κάτοικος Ελαφοχωρίου αναφέρει για την καταστροφή του χωριού του: *“Οι μεγάλοι ήταν στα καπνά, είχαμε φυτεία. Μας έστειλαν οι Βούλγαροι να τους φωνάξουμε και να τους πούμε ότι έχουν μόνο πέντε λεπτά για να πάρουν ότι μπορούν. Τι να προλάβει να πάρει κανείς. Εμείς παιδιά πηδούσαμε πάνω από τα πυροβόλα που είχαν στηθεί στην πλατεία. Ευτυχώς αυτά δεν πήραν μπροστά. Είχαν στα χέρια τους ένα πράμα σαν πλάκα σαπούνη. Το έτριβαν στα ξύλινα πατώματα και έβαζαν φωτιά. Τα σπίτια μπουρλότιαζαν αμέσως. Όλοι τρέχαμε να σωθούμε. Μόνο τέσσερα σπίτια σώθηκαν . . .”* [8]

Στις 25 Ιουλίου οι αντάρτες επέστρεψαν στην Αχλαδινή. «Όταν έφθασα στο Ανχανλί, με υποδέχτηκαν όλοι οι κάτοικοι του χωριού μαζί με τους αντάρτες», γράφει ο επιτελάρχης **Κωνσταντάρας (Λογοθέτης)**. *«Μόνο μια μαυροφορεμένη γριούλα δεν κατέβηκε στην υποδοχή μας. Καθισμένη σε ένα κήπο με το κεφάλι και τα χέρια πάνω στα γόνατα, συνέχιζε το ατέλειωτο κλάμα της για το μοναχογιά της, που είχαν σκοτώσει τον περασμένο μήνα οι Βούλγαροι στο Ερέντερε. Καθώς ήταν σκελετωμένη, έμοιαζε με σκιάχτρο και με τους μαυρισμένους τοίχους του καμένου χωριού, ολοκλήρωνε την εικόνα της συμφοράς, που είχαν φέρει οι Βούλγαροι στα πολύπαθα μέρη κι επαλήθευσε το παλιό ρητό: «Μαύρη είναι η σκλαβιά».* [9]

Τελικά τον Ιούνιο του 1944 στο Τσαλ-νταγ ο βουλγαρικές δυνάμεις δεν κατάφεραν να επιφέρουν σημαντικά χτυπήματα στον ΕΛΑΣ. Το μόνο που κατάφεραν ήταν να κυκλώσουν τη μικρή ομάδα του Μαύρου κι αυτό με τη συνεργασία των Ελλήνων προδοτών. Για να δικαιολογήσουν την αποτυχία τους έκαψαν σπίτια, έκαψαν χωριά και δολοφόνησαν κρατούμενους.

Οι εκτελέσεις, οι δολοφονίες, η βία και η τρομοκρατία δεν μείωσαν την αγωνιστική διάθεση και το ηθικό των κατοίκων της περιοχής. Αντίθετα, μη έχοντας άλλη επιλογή οι κάτοικοι άρχισαν να βγαίνουν

εθελοντικά στο βουνό για να ενισχύσουν το ένοπλο αντιφασιστικό, ανταρτικό κίνημα που στα τέλη Ιουλίου άρχισε να φουντώνει.

Η τροπή που πήρε ο πόλεμος (Αύγουστος του 1944) με την οριστική καταστροφή των γερμανικών φασιστικών δυνάμεων σε όλα τα μέτωπα, η προέλαση του ρώσικου στρατού στα Βαλκάνια και η ανατροπή του μοναρχικοφασιστικού καθεστώτος της Βουλγαρίας άνοιξαν το δρόμο προς την απελευθέρωση. Το φθινόπωρο (Σεπτέμβριος) ήταν πλέον πολύ κοντά.

Σημειώσεις

[1] Στέργιος Βαλιούλης, Πολίτης β' κατηγορίας, ελληνικές εκδόσεις

[2] Νίκος Χατχηνικολάου, Ταραγμένα χρόνια στο Νέστο

[3] Ο Μίλερ ήταν σύνδεσμος με το Στρατηγείο της Μέσης Ανατολής. Αν και σταλμένος για τον ΕΛΑΣ μεταπήδησε στις αντίπαλες ένοπλες ομάδες των εθνικιστών και βέβαια όχι με δική του πρωτοβουλία. Ο Άγγλος ταγματάρχης οργάνωσε με πράκτορές του τα δύο ομαδικά εγκλήματα κατά του ΕΛΑΣ (Τσαλ-νταγ και Ζιρνοβίτσα στα βουνά της Δράμας)

[4] Υπήρξε διαφωνία μεταξύ των ανταρτών **Πέτρου (Γιώργος Ερυθριάδης)** και **Άρη (Μιχαήλ Σουγιουτζόγλου)** με τον επιτελάρχη **Κωνσταντάρρα** για την οριστική εξόντωση του **Αντόν -Τσαούς**. Ο Κωνσταντάρρας επικαλέστηκε τη συμφωνία του Λιβάνου περί εθνικής ενότητας. *“Έβλεπα ότι ο πόλεμος πλησίαζε στην τελική του φάση για τα μέρη μας. Και σκόπευα να ζητήσω τη συνεργασία των εθνικιστών, ζήτημα στο οποίο προχώρησα τον επόμενο μήνα στέλνοντας με σύνδεσμο επιστολή μου προς τους Άγγλους”*.

[5] Οι συλληφθέντες *“κρατούνταν στα μπουντρούμια του αρχοντικού Ζαχαριάδη, που είχε κατασχεθεί ως διοικητήριο, πιθανά στα υπόγεια της σημερινής ALFA BANK Χρυσούπολης”*. Από το sapienaiavendiblogspot.gr (Δεύτερο μέρος : Αντάρτικο, μάχες, αντίπονα, εκτελέσεις, πυρπολήσεις).

[6] Η ελληνική, προδοτική, αντιανταρτική οργάνωση δημιουργήθηκε στη Χρυσούπολη από τον **Παύλο Πάζη** και τον **Ιπποκράτη Ντεντέογλου** και το έργο της ήταν καθαρά εγκληματικό. Το αναφέρουν άλλωστε οι καπετάνιοι Μαύρος και Κωνσταντάρρας. *«Μόνιμο φόβο αποτελούσαν οι Έλληνες καταδότες, οι συνεργάτες των Βουλγάρων. Αυτοί ήταν χειρότεροι και απ' τους Βουλγάρους, με δικές τους υποδείξεις γινότουσαν ξυλοδαρμοί, ατιμίες, ληστείες, φυλακίσεις και εκτελέσεις. Οι συνεργάτες των κατακτητών πλήθαιναν σε βάρος του απλού λαού. Το κακό έπρεπε να σταματήσει . . .»* (Μαύρος). *«Οι προδότες ήταν τα μάτια των κατακτητών. Χωρίς αυτούς δεν μπορούσαν να κάνουν βήμα»*. (Κ. Κωνσταντάρρας)

[7] Η Αχλαδινή ήταν ένα τούρκικο χωριό (Άνχανλι) που το 1920 οι κάτοικοί του ήταν 173. Το 1919 ο οικισμός προσαρτήθηκε στην κοινότητα Πλαταμώνα (Ολατζακ). Το 1922 κατοικήθηκε από Πόντιους πρόσφυγες και το 1928 μετονομάστηκε σε Αχλαδινή. Το 1940 ο πληθυσμός του ανέρχονταν σε 194. Τον Ιούνιο του 1944, 18 άντρες του χωριού εκτελέστηκαν και το χωριό κήκε και καταστράφηκε ολοσχερώς. Οι κάτοικοί του, το 1950 μεταφέρθηκαν στη Χρυσούπολη. Λέγεται ότι οι φούρνοι της Αχλαδινής τις νύχτες έκαigan ασταμάτητα για να ετοιμάσουν ψωμιά για τον ΕΛΑΣ, ενώ οι αντάρτες είχαν ονομάσει το τραγικό χωριό «μικρό Σούλι».

[8] Ότι και το 5

[9] Κ. Κωνσταντάρρας, Αγώνες και Διωγμοί.